

להורות באיסור והיתר לבד ועוד ממנין חכמים להורות בדיני נדב לבד והוא מנהג וחקין שנית דין המחמס על חלק הפרטי שהוא כל מעייניו וכל עיוניו בו והוא בקי מאד בפרטי דינין הסס ואשכחן בחולין דף כ"ה שאלתינהו לכולהו פרופאי ט' וכן יסד מהר"ם ע"כ בקיטאטניא דמלבד הבתי דינין ממנין חכמים לאיסור והיתר ומלינו רב אהרי ממונה אגטי:

קיצור הדברים מכל מה שנאחי בשאלה לפני הר"ג. א"י) אס מאויבים על פי דין תורה (נפנן ידיעת כחיה ועין שלחן ערוך להרב ר"י מלאכי פה"ק תלמוד תורה) כל לומדי תורה וביחוד הרבנים הגאונים ומורי הוראות להשתל לידע כל מה שנמלא בם בשאלות השכיחות למעשה בין גדולים מהם בין קטנים מהם כמו שאמרו ומתלמידי יוהר מכולם וממילא מחויבים לשיע בפרט זה כל הלומדים וראי ה' מכל המדינות הקרובות והרחוקות. א"י) אס מחויבים לבקר את כל ספרי כפוסקים ושר"ת ישנים וגם חדשים בשאלות השכיחות הקודמים ואחר כך בשאר שאלות אס לא כיוונו להלכה ואס רבו עליו חכריו. ג') א"י) אס נחויב כל רב וגאון אשר נשאל שאלה מעיר אחרת אס יכול להודיע דעתו לרבים אס יסכימו עמו אס מחויב לעשות זאת ב' א"י) אס אין מחויב אס יש מוה דבכר ג') ואס אין מוה אס רשאי לענות הדין עד אשר יודיע דעתו לרבים אס יסכימו עמו אפילו שהדבר ברור אליו לפי דעתו ועוד שלא יתחוס שמו מי שמיב על איזה שאלה שבאה בם עיטור סופרים וגם כן בתורת הלכה אס יסכימו חכריו עמו או מי שילא לדון בדבר החדש לא יתחוס שמו ורק בתורת הלכה ולא בדבר ברור כדי שס לא כיון כהלכה יהיה נקל בעיניו לקבל האמת ממי שאמרו ואפילו מקטן ממנו הרבה ואין אדם עומד על דבר הלכה אלא אס כן נכשל בה ולא יחזיק דבריו הראשונים ויא ישר מחלוקס. ד') א"י) אס יש מקום לומר שטוב יותר לייחד הרבנים המשיבים על שאלות הבאות בעיטור סופרים לענינים עניים על כל הדברים האלו אבקש את הר"ג להעמיד על האמת ולהשיב לי דעתו בזה ואס יסכים כ"ת לדבריו אנה אס לטלס או לאיזה פרטים אבקש אהבס להודיע דעתו בזה בחוברת הראשונה של עיטור סופרים רק לא משמי רק סחס גולירין מתגרים וגבורים יורדין ומג חיס ויחזק בראיות מגמרא ופוסקים למען ידעו הקוראים פרטי ההלכותיו:

א' אחא לקמיה דאביי שהיה תלמא רגלי פירש רש"י לשאל להחכמים הנאספים ברגל וביבמות דף קכ"ד אחא לקמיה דאביי שהס תלמ רגלי ע"ס ברש"י רק יש לדחות חולי לא היה ברור להם עדיין וכן' יוחסין בחשבות רש"י בסופה כחב וכך היה מנהגם בחשבות השאלות בכל יום מהמודש (השם נלשהא אליל קין וא"ר בחורף) אדם מוילא אליהם כל השאלות שהגיע אליו וניתן להם רשות שישיב השוכס עליהם וכו' ואז מדברים כל אחד ואחד לפי דעתו וחכמתו ומקטין ומפרקין וטוהאים וטוהנים בכל דבר ודבר ומעיינין יפה יפה וראש ישיבה שמע את דבריהם ומכין כל שאומרים ומקטין זה לזה ועומד ומעייין בדבריהם עד שיתברר האמת ומיד יזה להסופר להשיב ולכתוב וכך היה מנהגם לפסות בכל יום ויום עד שמיבים כל השאלות שבאו להם השנה מקהילות ישראל ובכלות המודש יקראו השאלות ותשובות במטמד כל החבורה כולה ומתס עליהם ראש הישיבה ואחר כך שולחים אותם לבעליהם ואז מחלק הממון עליהם פכ"ד אף שיש לדחות ולומר שכל אלו השאלות לא היה רק בפירוש הגמרא ולא בהלכה למעשה כי מסמיחת הלשון לא משמע כן רק שהיה מחפין עד שהיו התלמידים מהקבלן בחודש כלס כי חמשה חדשים היו לומדים כל אחד כביתו כמו שכתב סס ולכאורה אפשר לומר דבגנאי גדול שרי לעבור איסור דאורייתא (פי' אורח חיים סי' ג') בשב ואל תעשה גדול כבוד סבריות דרוסה לא תעשה שבתורה ששב ואל תעשה ואס יכשל בהוראה יהיה גנאי גדול בפרט אס ישיב ככתב על כן לריק למלוק בתלמידים וכל זמן שאין הרוב מסכימים עמו אין יכול להשיב:

ד') **לפי** מה שכתב הרא"ש בבבא קמא פרק ד' סי' ד' דמאיזה טעם עשו חכמי הנמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל בדיני יכרב באיסורי בכל מקום לפי שידעו ששמואל היה רגיל יותר כו' ע"ס וכן היה ראוי לייחד רבנים גאונים אשר ישיבו על כל השאלות הבאות בם עיטור סופרים לענינים לבד (י"ג) לפרט מלגס כדברים חדשים בשאלות איסור ויתר וד' בדברים שהחיים אס לא יתפירו מעל ס ספרים ונאמרו מתלמידיהם השכיחים בשאלות איסור והיתר (אלו) לכך שיהיו ראויים לכל הדברים כי דברי תורה תניינים במקום זה ועשירים במקום אחר (פי' רמב"ם פרק ד' פכ"ד פ"ג ס' פ"ג) וז"ל הדברי יוסף יו"ד סי' רמ"ב בשיורי ברכה בק"ס פרי אשכנז וליטא שמעתי דמלבד הרב אב"ד ובים דין סמיחדים לגיטין ודיני ממונות ממנין חכמים

ריהטא דחקלאי

סכתב לכבוד הגאון המחבר שליט"א בדבר האמור עם הספר במאמר הנחמד „אילה שלוחה“.

בעדי

מסכת דבר אשר בעוה"ר עמדו עלי מכשולים בדרך הקודש והוכרחי להפסיק בעבודת העיטור סופרים מפני מחלת אשתי הראשונה אשת נעורים תגל"ה בת כבוד מ"ח הגאון הגדול איה האמת מוהר"ר אליהו דוד שליט"א הגאבד"ק מיר שהיה חלי' ארוך בעוה"ר אשר בו נפטרה לחיי עוה"ב. ומאז שבדתי מאד ל"פ ושבנו זמן זמנים טובא אשר רבו סרדווי ויגון בלבדי ולא היה לאל ידי ללאס המערכה לערוך בעבודת העיטור סופרים אשר חשבתי בע"ה להכיע ולסעדו לזכות את הרבים בכמה דברים טובים ומועילים לתורה ולתעוזה. ע"כ נשתכח הדבר והמחשבה הטובה עדיין לא נטרפה למעשה. ועסה אור ד' ויאר לט ע"י כבוד הגאון המובהק מחבר ספר שרי חמד שליט"א אהר כל יסעו וחפלו ומחשבתו הרגויה הניכרת מתוך מעשה תקפו וגבורתו רק לזכות את הרבים ולישר מסילה העולה מלבוניה של הלכה לבית אל אלקי ישראל אשר אין לו ית"ש בעולמו מיום שחרב ביהמ"ק כ"א ד"א של הלכה בלבד. ועסה היבא המחמר ההוא האמור עם הספר „עיטור סופרים“ אל חוק ספרו היקר. ומאחי העייר דרש דרש אס יש עמדי משלי או מחיור רב מה להוסיף על דברי קודש

מלאתי שמחה וגיל. ועיני אורו באור תורה המחיר ובא במסד עליין נוסח התורה כ"ה דיהיב חכמה לחכמיין להאיר על גהול ישראל בהאי ספרא רבא ויקירא שדה אשר ברכו ד' הלא המה ספרי „שרי חמד“ מכבוד מר ירדיו ורחיס לבאי הגאון הגדול לדיק ועינו המחבר שליט"א. אשר במכתב קדשו. הרבני בענותו והליע לפני את אשר ברוח לפון עס לבבו הטוב לזכות את הרבים להעיר לב הרבנים הגאונים גדולי הדור שליט"א להשכיל אל דבר הטעם מאד לכללות עמוד ההוראה אשר בא זכרונו במאמר כחוב מידי איה לדיק חמים וגאון אשר ברב ענות לרק יחפון בעלוב שמו. אשר הולאחי המחמר הנכבד ההוא לאור עילס במסד הסי"ת בספר „עיטור סופרים“ שילא לאור על ידי העייר וקראחייו בשם „וה"ר אור בסי"ד" יען אשר הוא אור נוגה על דרך ההוראה לברר וללבן דברים כשמלה לרון ולהורות לשעה ולדורות. לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא רבאא באורח נכון ובקטות מכל מכשול. גס רמזתי בו סס הגאון החסיד בעל המחמר שליט"א וגם יציו זינקל"ה. והנה המחשבה הדיבה אשר העיר הרב הגאון בעל המחמר שליט"א אשר לא באה לידי מעשה

ומדברי רבינו חננאל ב"ס' אלו מילואים הכינויחו בעיני שיעס
חדשה. בעיני לימוד משנה ותלמוד. שאינה לא כדברי
הרמב"ם ולא כד' הראש"ש ז"ל. וז"ל ח"ר סעוטקיס במקרה פ"י
במקרה לכד ואינו משפסג גם בכלמוד מירה שאינה מירה היא
מסרי

לפשוט ומבואר ביותר ע"פ מה ש"ה הגרש"ז ב"ה ח"ת בקו"א דפ"ג שעיקר חובת הזכירה הוא על ההלכות הפסוקות וטעמיהם אבל הפלפול אינו חובה וזכירתו ומביא ראיה מנ"ד פירוקי דריש לקיש ודרשבי וכו"ז שלא נכתבו ולא חשו לשכחהם, א"כ ה"א דה"ג העטם אינו חובה להזהר בו קמ"ל שנגנת תלמוד עולה זדון ע"י מכשול של דמיון מלחא למלחא:

אמנם בפ"י דברי הגמ' דב"מ הכ"ל מאי דריש כדדריש ר"י ב"ר אלעי וכו' וכדחקן ר"י אומר הוי זהיר בתלמוד דברי הר"ח ז"ל מופלאים אללי בעניי שפי' שפי"ז דרש להם שיהיו רגלים יותר אל המשנה מפני שנגנת תלמוד עולה זדון וסביביו נשערה מאד שנגנות נחשב להם כזדונות, ולא חבין וכו' רשאי האדם להרחיק את עצמו ח"ו שלא יהי' בכלל וסביביו נשערה חס בר הכי הוא, הלא כל מה שאפשר לאדם להשיג ולא השיג הוא נהבש ע"ז ואיך יהי' זה טעם לחדול ממה שרצו אחרי הגמרא מפני רוממות מעלתה, ואיני קדם רבותינו לפרש דברי הר"ח ז"ל על נכון:

ואולי י"ל שגם הר"ח ז"ל יודה שלענין חיוב של שלוש במשנה יונא גם בלא ידיעת הטעמים ובסוגיין דחקו דוקא דלשון הברייתא העוסקים במשנה ולא קאמר הלומדים ע"כ פי' בידיעת הטעמים כענין ש"ה הט"ז ברו"ח סי' מ"ו סק"א לענין ברכת לעסוק בד"ת:

עבי לר' רש"י והרא"ש אסור להורות גם הלכה מפורשת בעלמה עד שידע הטעם, ויש להסתפק אם יש לדין אחד טעמים רבים, ואם אסור להורות בו עד שידע כל הטעמים או שדי בטעם אחד, ולע"ד יש בזה איזה חלוקות, אם הטעמים הרבים מספיקים כ"א לבדו, או שכל"ל לריך לחבירו, והנה אם כ"א מספיק לבדו י"ל דיכול להורות עפ"י ידיעת טעם האחד בין בעלם הדין המפורש בין ע"י דמיון מלחא למלחא, שהרי חשש טעות בעלם הפי' אין כאן כיון שעכ"פ ידע הוא טעם אחד המספיק וע"פ כיון הפי' סיבט, ולענין חשש דמיון מה שאינו דומה ג"כ אין כאן, שהרי זה אינו כ"א ע"י מה שיחדש טעם שאינו וכדפירש"י, והרי ידע הוא טעם עקרי, ואם יהי' דמיונו מספיק רק לפי טעם זה ולא לטעם אחר, הרי הורה כהלכה, רק לענין חובת מלחא תלמוד חלוי בטעם הכלית התלמוד דל"ר רש"י והרא"ש עיקר טעם התלמוד כדי להבין ההלכה שבמשנה על בזרי, א"כ ע"י חזרת טעם אחד הוא מקיים מלחא תלמוד, וי"ל שאר הטעמים הרי הם בכלל פלפול שאין חובת ההורה עליו כ"ד הגרש"ז בקו"א הג"ל שהרי ע"י הטעם האחד ידע אמתת פירוש ההלכה בין לענין למודע בעלמה בין לענין לרמות ממנה לדין אחר כיו"ב, ולהרמב"ם שחיוב למוד התלמוד הוא כדי לחדש דבר מתוך דבר א"כ ע"י כל טעם בפ"ע יוכל לחדש פנינים אחרים והחובה עליו ללמוד כל הטעמים הנאמרים באמת על כל הלכה, אמנם כ"ז הוא כשאין הטעמים לריכוש זל"ז אבל כשהם לריכוש זל"ז ה"נ לא מבני לענין הוראה של"ר הרא"ש שבלא ידיעת הטעם יטעה בעלם הפי' א"כ גם כשלא ידע כל הטעם המוכרח הטעות אפשרי לו, ומכש"כ לענין דמיון שידמה ע"פ הטעם הידוע לו ואינו מספיק ועל ידי הליך לא יעלה הדמיון והוא לא ידע ויחשה, ואפי' לדעת הרמב"ם נלע"ד דכשידע טעם בלתי מספיק נרע ממי שלא ידע טעם כלל למשנתו, דזה לא ידמה שיחשוב כיון שידעת הטעם חקרה לו איך ידמה אולי ע"י הטעם יבעל הדמיון, אבל מי שידע טעם אחד והוא בלתי מספיק בעלמו ידמה שלא כראוי, וישים מכשול ח"ו, א"כ נראה שהדבר נכון מאד מתוקן ומקובל ללכת בעלם לדיק הגאון בעל המאמר שליט"א שכל מעתיק הלכות לזכות בהם את הרבים לחוטאת הוראה שכלל זה הוא ג"כ דמיון מלחא למלחא, חובה גדולה היא להעתיק כל הטעמים אם כולם נלכדים, (והוא דבר פשוט מאד רבותינו האחרונים ז"ל חזו לאצטרף הטעמים זל"ז ע"פ רוב):

וגם זאת למדנו שפ"ה ההלכה ללאח ידי פלוגתא דרבותא לתלמוד תלמוד בלא אריכות עיון כשישיר קבוע, וליחר ג"כ זמן לעיון וחיזוק כדי ללאח יד"ח תלמוד לר' הרמב"ם גם לרעם רש"י

שהרי לא נחמסק בפחרון המלות במשנה מדה שנוטלין עליה ככר פי' המתעסק בפחרון המשנה שיש בה הרבה מן המלות שהם קבלה והן תלויות במשניות החילוניות, וכשהוא מתעסק במשנה לריך לעיין בלוח הברייתות כולן ופירוני החכמים י"ש לו בזה שכל מלה, אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המלות כחיקוקן ומגיד הלכה למעשה אין לך מדה גדולה מזו כי בתלמוד פחרון החורה והמשנה והמלות שהן בקבלה הלכה למח"ס עכ"ל, מדבריו משמע שגם לימוד המשנה הוא עם הטעמים השנויים בברייתות לבד הדבר כפי האפשר, ולא דברי המשנה ל"ד, הלא שבתלמוד הוא להארות הלכה למעשה ונראה שהוא שיגיע להוראה ע"ד חדש שיהבאר לו מתוך באורי המשנה והחורה ע"פ התלמוד, אבל טעמי הדינים נראה שגם חובת משנה אינו יולא לדעת הגאון ז"ל עד שידע, והוא שלא כד' פוסקים הג"ל שלא הלריכו בענין משנה לדעת טעמי המשנה, ולענין תלמוד דבריו מטין לדעת הרמב"ם הלא שלדעת הרמב"ם נראה שמקיים ענין תלמוד ע"י חיזוקים אע"פ שאינם לסלכה, ולפ"ד הגאון ז"ל הוא דוקא בזה שסיק שמעמל אל"בא דהלכח הלכה למעשה, עכ"פ נראה מדבריו ז"ל ג"כ שאפי' הדבר הנפורש אסור להורות כ"א ע"י ידיעת הטעמים דהל"כ למה הלריך אפי' למשנה ידיעת הטעמים, וי"ל לפ"ד שזהו כונת דחו"ל במש"א משנה מדה שנוטלין עליה שכל, שיפלא וכו' איכא דבר מלה שלא חסיה בכלל נטילת שכל ואפי' שכל שיחה נאה אין הקב"ה מקפח וק"ו להורה שלימה, הלא די"ל כמו דאמרו חז"ל כל העוסק בפרשת עולה כאלו הקריב וכו' ה"ה בכל המלות כשלומד בענין שידע ענין המלות לעשותה טעל שכל עשי' ג"כ והוא אי אפשר כ"א כשלומד בענין שהעשי' אפשרית לו ע"י לימוד זה ע"כ הלריך שידע הטעמים משום דס"ל דבלא ידיעתם אין העשי' אפשרית א"כ לא יוכל כ"א שכל לימוד דלא לריך למימרא שנוטל, אבל לא שכל העשים, ומה שכתבתי של"ר רש"י כאן בסוגיין מוכח דדוקא ע"י דמיון מלחא למלחא אסור להורות בלא ידיעת הטעם הוא מדיוק לשון רש"י שכתב וזה לשונו שלא ידעת טעם המשנה ונתת בזה טעם אחר ומתוך כך דמיי' להדין או ההוראה הבא לידך ולמדת סימנה שלא כדת שאין הטעם כמו שהיית סבור שאילו ידעת טעם המשנה לא דמית לה מעשה הבא לידך עכ"ל מבואר שדוקא ע"י דמיון יש מכשול מהוראה בלא ידיעת הטעם ואם הי' דעת רש"י כדעת הרא"ש בהקדמה שאפי' אותו הדין עצמו המפורש אסור להורות בלא ידיעת הטעם, למה נקט דוקא מכשול של דמיון דבר לדבר, ואולי יש ליישב שגם רש"י ח"ל כדעת הרא"ש בזה וכדפשיט ליה להגרש"ז ז"ל וי"ל דלעולם אם לא ידע הטעם אפשר לטעות ג"כ בפירוש הפשוט של עלם הדין רק ע"י שידע הטעם ויכוין ע"פ את פירוש המשנה שוב לענין הוראה של עלם הדין אין לריך לחזור על הטעם רק יחזור שיהיה בקי בפירוש המשנה שנחבר לו ע"פ הטעם, אבל לענין דמיון מלחא למלחא אסור להורות עד שיהיה בקי בהטעם כי אם ישכח ממנו הטעם אף שידע הפירוש והורגל בו יפה יחדש טעם שאינו וידמה עי"ו דמיון שאינו דומה, ולכאורה פירוש זה מוכרח בדברי רש"י דסוגיין שהרי לענין לימוד המשנה ודאי יש מכשול בהוראה גם בלא דמיון מלחא למלחא שהרי לפעמים היא מתפרשת ע"י חסורי מחסר וכו"ז ולמה פי' שהמכשול היא ע"י דמיון דבר לדבר, א"ו אפי' אם ידע הפירוש ע"י מה שהפסד הראשון יראה הטעם וע"פ הטעם יחזור על משנתו לפרשה רק לא ישמור שלא ישנה הטעם יש בזה מכשול של דמיון שלא כדיו, ונראה שהתנאים הללו שחמרו עליהם מבלי עולם כך היו למדים, דאם מהחילה לא היו מעמידים משנתם כראוי לא הי' ראוי ליחסה על זה והלא וישיבי עולם הם בסוטה דכ"ב כיון שלמדים שלא כאמתה של חורר בפירוש המשנה, הלא שלא היו זכירים לחזור על הטעם ע"כ כעלל יורו הלכה מחודשת הם מישיבי עולם, אבל כשיורו בחידוש דמיון ובלוי עולם הם, וניחא השקל לשון הוי זהיר בתלמוד, דל"ח למוד תלמוד, רק שיהיה זהיר גם לחזור על טעם המשנה ואמרי בתלמוד שזהו עיקר תלמוד לדעת רש"י והרא"ש

רש"י והראש"ם. ועוד יתבאר קצת אי"ה בדבריו:

ומש"כ עוד הנאון בעל המאמר שליט"א לבקר בסרי שו"ת. בהבחי' את הוראתם את הדין עמם. ד"ו הוא שאלה גדולה את החיוב הוא מן הדין לכ"א מהמורים ליד לסוף דעת הפוסק בשו"ת ולבחון הדברים קודם שיפסקו (להודיע כיצד הם נהגו) דעמא אר' נפיקו בכו מקדים להתחזק שבו הם נהגו מעין (ענין חזק) או כיון שיראה הדין בעלמו או גם בעצמו לכל מר כדאית ליה כמשכ"ל רשאי לטמון עליו ולפסקו גם בלא הבחנה:

והנה יש רבים מרבותינו גדולי האחרונים ז"ל שזוהו ע"י סומכין להורות בכל דין שכתוב בספר אחרון בלא בדיקא. ע"י הקדמה בתשובת רע"א במכתבו. ורבים גדולים הוסיפו מענותם שלא לסמוך עליהם עד שיבחנו דבריהם האמת אתם. אבל לא ידענו אם זו היא דרך טובה וישרה לבד להמורה ודרך פנינים להמחבר. אבל מסתפקין אם עומק הדין הוא ג"כ קל לחיוב לבדוק ולעיין אחר הדין הפוסק כבר. דמה דא' בפק דמנהגיה דיו לבדוק משפט אם ברור לך כנוקד אמרהו אמור להכמה אחותי את אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא חסודה לך וכו' (ו' ב' תרי"ז) לפי שכן סברה ד' ה' לראית חסדים נהגו וכו' ראה הדעה מהנה דיעה לטור במחקר ראית פה דבר הולך נגמול וקולס דיעה לאחותך שהיא חסודה פדיון לך מזה קולס דיעה"ל) י"ל שהוא בדין שאינו מפורש בספר אבל אחרי שסמך איזה בעל הוראה והורה בדבר אין לדין בחינה אחרת ובידור אחר בידור. והנה בהקדמת הרמב"ם שכתבנו לעיל כ' הראב"ד שלא הוסיף הרמב"ם שאין לסמוך על ברירתו כיון שאינו יודע ראייה לדבריו והספק משנה כתב דמ"מ מי שאינו יכול לבחון יכול לסמוך על דבריו וגם חד בדרא כה"חב"ד אם יהיה נחפו יסמוך עליו. ולכאורה נריכים דבריו ז"ל ביאור. דממנ"ס אם לאמר שאסור להורות עד אשר יבקר הדבר וירד לסוף דעת נסיית ההלכה מעלמו. א"כ יהיה אסור להורות רק חד בדרא שיכול לבחון ולהכריע ולא שבתחילת חי לכל בריה קלס כמונו היום בשו"ת. וביותר זה הגדול שיכול לבחון כיון שהחובה להבחין ולבדוק ובכל זה אסור להורות מה יועיל אם הוא נחפו. כרי אסור להורות עד שיחמין את הדין וימלא את עומקו. ואם באמת לכל ובכל זמן מותר להורות בלא בדיקא והבחנה א"ל לכל זה האריכות דשפיר הוסיף הרב ז"ל לכל אדם ובכל שעה. ולענ"ד נראה בעצמא כיון דכלל גדול הוא למיזל בחר רובא הוא דבר פשוט כי אף שלא ימלט אפי' הגדול שבגדולים משגיאה וכדחז"ל אין אדם עומד ע"ד תורה אלא"כ נכשל בה מ"מ רוב הלכות וסוראות היואלות מבטלי הוראה הם מתקנות ומכוונות להלכה. והם ודאי רובא דרובא נגד השגיאות והכלתי מכוונות להלכה. א"כ מדינא יש לסמוך ולמיזל בחר רובא. אלא כיון דקיי"ל דבמקום האפשר לברורי אין סומכין על הרוב כיו"ד סי' א' ע"כ מנהג לברר כשאפשר. אף שלריך שיה' אפשר לברר בלא טורח. ובידור הלכה ולכונס טורח גדול הוא ועבודה קשה ושי' המסמט סמוך על אדם. אך כיון שבלא"ה החובה לפלפל בחכמה א"כ איז טורח נוסף כלל למאן דח"ל לו וחיוב להזקק למעשה יסר מפלפול אחר דקיי"ל מעשה ושאינו מעשה מקקין למעשה. אבל מאן דאינו בר הכי אין בידו לבדוק ושפיר סמך ארובא דנתיבא גדול ממנו באחרי' (דנל"ה"ה א"כ ר' לוינא עד שיתקן נגדו) ואפי' בשלא נודע אם היה מחבר הספר גדול בדור י"ל רומ' אלא הוראה ג"כ מומחה כרוב מזון אלא שמיטה וכדנקטו הפוסקים הוי רובא ג"כ בשאר דברים כבניקור בסי' ס"ה דיו"ד וכו"כ כתבו רבותינו האחרונים בתשובותיהם לענין מילה. והארכתי בזה בע"פ במק"א. וכן גדול שיש בידו לברר כשהוא נחפו וטורד וחי' אפשר לו להשימין שפסור ע"פ דין מהשימין ויולא יד"ח פ"ה בלימוד בלא פיון ע"י ס' להנשיא"ש מש"כ בזה. א"כ בכלל הא' איכא לברורי א"כ החובה על גדולי סוד ודאי לברר עכ"פ להחמילה בעלת הנאון בעל המאמר שליט"א כיון שההלי"ת אפשר להם לברורי עליהם המטה. ולפי"ז יש להסתפק למשכ"ל בדעת רש"י והראש"ם דחיוב הלימוד הוא לדעת טעמין ההלכות ולא החידוש והפלפול א"כ קודם שילא יד"ח חלתו זה לא נתחייב בפלפול לפי"ד ז"ל

א"כ אפי' אם יח' בעל שכל חריף כיון שלא נמר עדיין כל החלמוד בגירסא היטב. י"ל בליש כזה ויכול לסמוך על הוראה הנאמרת בספר מטעם רובא דלא שייך לומר שאין טורח בבידור מטעם שבלא"ה מחויב כיון שפדיון אינו מחויב במדע זו. רק לדעה הרמב"ם שעל כל לומד החובה לעיין ולחדש כדאפשר לו וזהו שליט בעלמוד י"ל שמהם זו נהגה בכל אדם אך י"ל שבהחליל לומד אינו חייב כ"א בשליש זמנו לעיין אפי' לך' הרמב"ם א"כ אם בידור זה דורש יותר חשוב ע"י טורח ויכול לסמוך ארובא. רק בגדולי דבור שכבר נמר בגירסא התלמוד ושאר דחו"ל להלכה שרוב זמנם חייבים לעסוק בחידוש כד' הרמב"ם להם אפשר לברורי חשיב בלא טורח. דליכא כהו נפקותא כ"א ממסכתא למסכתא ולמעשה עדיף כמ"כ:

וברברי בזה אפי' במש"כ בתשובת מוהר"ק שורש קס"א ליישב דעת רש"י בפ' התורה פ' תרי"ט שחפס ד' ר"ט והפ"ה ד' ר"י נגד הכלל הנמסר לו עירובין ל"ו ר"י ור"ט הלכה כר"י. מטעם שאין הסכמות ההלכות וכל פני כללי שנהנו רז"ל באים מלד שהכריעו חכמים בכל דין בפ"ה שמלד גדולה התנאים ל"ה אפשר להכריע כ"א כשראו הנא אחד היה חריף יותר או מקובל יותר מרבותיו סמכו עליו להורות כמותו ולחיי במקומות מעשות וולאות מהכלל. ע"כ אין הכללים קבועים כ"א בדינים הנהוגים אבל בדיני קדשים וטהרות וכו"כ דלא נהגי ליתניסו להנהיג כללי. ובס' אגודת ארז חמה על דברים אלו דאדרבא איפכא. מסתברת שאלו היו ההלכות נחלטים מטעם הכרעה בכל דין בפ"ה שייך לומר שבדיני קדשים וטהרות דלא נהגי לא הכריעו. אבל כשהסכרעה היא כללית הוי ראו להיות כוללת ג"כ קדשים וטהרות דמאי שנא. ודוחק לומר שלא מלאו אותו היסרון כ"א בהלכות הנהגות דמיל' לחדש כזה שאינו מפורש עיי"ש. ולע"ד דברי מוהר"ק ז"ל בדברים נעמין. דבאמת אין לומר שמה שראו שהאחד יותר חריף או יותר מקובל מרבותיו הוא הכרח נמור שההלכה כדבריו ולפעמים הקטן מכיון אל האמת יותר. ובפרט שרוב החולקים היו קרובים ז"ל. במעלתן ורובם חזירים היו ואפי' אם יח' מטעם רוב ג"כ להאמר מנא לן דהכי הוא ועוד שהמוהר"ק כתב ויש כח ביד חכמים לפשות ק ואי הוי רוב בזה א"ל כח של חכמים דדינא הכי הוי. אלא נלע"ד שיעקר הטעם שראו חז"ל לקבץ כללי הלכות הוא מפני שרבו מחלוקת החכמים ברוב דיני התורה וחשו למחלוקת בישראל ואלא טעם תורה כבתי תורות חז"י ע"כ קבעו כללי הלכות בסכסכ כל חכמי ישראל או רובם כענין ש' הרמב"ם בהקדמה בענין התלמוד וחתומו. וכיון שהולחנו לקבץ הלכה ללורך הגדול הזה וראו שאלו ואלו דא"ה הם ומ"מ כרי הדבר לריך הכרע ע"כ הכריעו המשקל ע"י מה שמלאו יתרון בראש. אבל כיון שיעקר דבר זה אינו בידור נמור ולא נעשה ג"ל ללורך חיקון העולם שלא להרבות מחלוקת במעשה המצות א"כ א"ל לכ"י בדינים שאינם נהוגים שמחלוקת במעשה לא מלא מהם פ"כ בהם אין הכללים אמורים. כי לא ראו חז"ל לורך לעמוד פ"י למיין ולקבץ הכללים. כי לולא מדרג מלחא שלא לרבות מחלוקת היה טורח הדין נותן להניח הסכרעה בדי חכמי הדורות ואין לך אלא ב"ד שבימך אלא שהלורך הביאו להכריע ע"כ לא הכריעו כ"א כפי ההכרח. ללמד לדורות הבאים שגולה ההכרח מדת ההכרעה בדיני התורה ראייה להיות מסורה לכל דור ודור לחכמיו:

ומש"כ עוד הנאון בעל המאמר שליט"א לחפש בדברי שו"ת האחרונים אם יש חיוב לחפש אחרי כל דין מה שהורו בזה רבנן או כיון שכבר עלה בידו מעיין בשיקול דעו וראויות נכונות י"ל שדי' בזה. והנה בודאי גדולים כאלה שכיראה דבריהם אין מקום לחלוק עליהם וראי החובה כ"מ דאפשר לזינת דעתם וכדבר האמור בספרי הפוסקים ז"ל דדמי למורה הלכה בפני רבו חז"י. (אלב בספרי אחרונים דיל' אפי' כשיראה דבריהם לא יח' ס"ל כיון שעלתה ההלכה בידו בראיות. ויש לרין כזה שדין ס"ס שמה לא נמלא שלא כדבריו והוראתו. ואח"ל נמלא שמה יתקיימו

ולר' הכוסקים בבדיקת הריחא מטעם מיעוט המלוי ודאי י"ל אין דומה ספר לספר כי יש ספר שמיעוט ההוראות שראוי לפקפק בהם מלוי הוא עכ"פ. וכל כיו"ב ודאי חובה ומלוא רבם למכן קדושת תוס"ק להעמיד על מכון בקיבוצן חכמים גדולי הדור אנשי השם שליט"א:

וי"ל ג"כ דאיכא נפקותא בין מידי דאורייתא לדרבנן כדאיחא עירובין ס"ז ב' בדאורייתא מותבין חובתא והדר עבדינן עובדא בדרבנן עבדינן עובדא והדר מותבין חובתא:

עד כה העירותי מעט בעניי והחפזי ע"ד הגאון בעל המאמר שליט"א.

ועתה אשיב אל הראשונות הנה עיני כל חכמי לב רואות כמה גדול ונכבד הוא היסוד הנאמן שהיה בדעתו העריה

בענין עריכת ספר הציטור סופרים שעיקרו היה לשם זה התכלית של בירור הלכה ברורה המזדמנת חדשים לבקרים ע"פ רוב דעות של גדולי הדור החיים אחנו יוסיף השי"ת על ימיהם ימים. ואם כי עברו שנים ולא נעשה דבר. ועריכת הציטור סופרים נכבדה בעוה"ר. עוד יש לי תקוה כשיגזור השי"ת בחיים ויזמין לי סיכולת לשוב לעד עריכתו בעה"י ביתר שאת בחסד עליון ית'. רק חסר אנכי עדנה מכסת הכסף הרוש להחלה הקשה כי אין חפזי לבקש דמי קדימה. והנני מלפס לישועת השי"ת שיזמין לי ע"ז סיבות נכונות במסדיו המרובים. והנני מחזה קידה קדם מרגן ורבנן גדולי הדור שיחי'. וחומס בדרכה ותודה רבה לכבוד רחימא דנפשאי מר הגאון המחבר שליט"א אשר זיכנו להיות נעפל מעט לדבר קדשו בזה. והנני בזה זקוק, בדרכתי לבא על ספר מקוק:

נעיר אברהם יצחק הכהן קוק.

יתקיימו אללו דבריו ג"כ אחרי רואו האמיר עם הספר להיפך. ואולי ל"ה מתהפך דא"ל שחא אין דין עמו שחא לא נמלא בספר להיפך דמ"מ א"ל לסודות ק. אך י"ל דא"ל להחמיל כ"א מס' שחא לא נמלא היפך מדבריו ולא היו שום ריעותא ואינו בגדר ספק דומה למש"כ הס"ך בס' על ככללי ס"ס דההכרח להחמיל שחא לא על והוי כמתהפך. אך בלא"ה כדאיכא לבדורי לא יועיל ס"ס. אך י"ל כד' הגרע"א בחשיבה ע"ז דכשישאר ג"כ ספק אח"כ ל"ש איכא לבדורי ה"נ כרי א"ל לקבץ כל הספרים שבעולם. אך י"ל דל"ק הנו"ל דבריו כ"א כשאח"כ יס"ס לר"ך להחמיר רק מפני הספק אבל כשאפשר לבדורי בירור כזה שאח"כ יהיה לר"ך להחמיר מכת ס"ס לחומרא דהוי כרוב וכדאי חשיב שפיר איכא לבדורי. אם כן סבא נמי מבני למישש שחא ימלא שלא כדבריו ויחזור בו. מאי חלמך שחא אינס ואח"ל ישנס שחא היה דברי הפוסקים שחא ואם היה רולה דבריהם היה מקיים דבריו הרי עכשיו חוזר הס"ס הנזכר שחא אינס ואח"ל ישנס שחא היה חולק על דבריהם ומקיים דברים הללו שחא א"כ הוא נקיט מטעם ס"ס כדברי הפוסקים שימלא וכיו"ב י"ל דהוי בירור ודאי ולא של ספק. מ"מ גם ס"ס י"ל דא"ל לבדורי כ"א בלא עורר א"כ בנחשו הוי דינא לכאורה לענין חיפוש בדברי הפוסקים כדלעיל בענין ביקור העטמים וההכחנה וכמש"כ בס"ד:

ולבאורה הסנהדרין ו' ב' מכניף בי עשרה כי היכא דליממ' שיבא מבשרא משמע דבלא"כ אין חובה לחקור שחא יסמרו דבריו וחזקה שהורה כהלכה ואפי' כשיסמרו דבריו י"ל שיסמרו סתירחם שוב א"ל כי אם מה שענינו רואות. וי"ל כד' המג"א סי' ענ"ז דבמקום דל"א חיסורא אינו חייב לבדורי בס"ס:

